

## ƏDƏBİ-BƏDİİ NƏŞRLƏRİN İNKİŞAFINDA XALQ YAZIÇISI ANARIN ROLU

*Sevda Feyruz qızı Quliyeva*

*Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru*

*sevdaquliyeva@bsu.edu.az*

*ORCID ID: 0000-0003-1161-6110*

**Açar sözlər:** *ədəbi-bədii nəşr, xalq yazıçısı Anar, ədəbiyyatın inkişafı, oxucu kütləsi*

**Ключевые слова:** *литературно-художественное издание, народный писатель Анар, развитие литературы, читательская аудитория*

**Keywords:** *literary and artistic edition, folk writer Anar, development of literature, reader's audience*

**Xülasə:** Tezisin bu mövzuda yazılmasında əsas məqsəd konfrans üçün aktual olan mövzunun obyektiv elmi-nəzəri təhlilini, analizini vermək, Anarın ədəbi-bədii nəşr sahəsində yaradıcılığının ədəbiyyat tariximizdə yerinin, rolunun nədən ibarət olduğunu araşdırmaq və sənətkarın ədəbi-bədii nəşrlərinin gələcək nəsillərə əhəmiyyəti haqqında fikir formalaşdırmaqdır. Tezisin bu mövzuda yazılması məqsədinə uyğun olaraq aşağıdakı vəzifələrin həlli vacib hesab edilmişdir: Anar yaradıcılığını əks etdirən nəşrləri kompleks şəkildə öyrənmək, ədəbi-bədii nəşrlərində mənəvi-əxlaqi problemlərin yazıçının dünyagörüşündə xüsusi maraq və məqsəd kəsb etdiyini izah etmək, hekayələrin Azərbaycan nəsr tarixində yerini və rolunu müəyyənləşdirməkdir.

Mütəxəssislərin fikrincə ədəbi-bədii nəşrlərin tipləri onun məqsəd və oxucu istiqaməti əsasında fərqləndirilir. Funksional istiqamətinə görə ədəbi-bədii nəşrlər üç yarım tipə bölünür.

- Elmi ədəbi-bədii nəşrlər;
- Elmi kütləvi ədəbi-bədii nəşrlər;
- Kütləvi ədəbi-bədii nəşrlər.

Qeyd edək ki, tezis mövzusunun əsas qayəsini təşkil edən Anar çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrindəndir. Onun ədəbiyyata gəldiyi 60-cı illər Azərbaycan ədəbiyyatında yeni mərhələ kimi dəyərləndirilir. Bu dövrdə ölkədə gedən siyasi proseslər, dəyişmələr nəticə etibarilə ədəbiyyat və mədəniyyət sahəsində də özünəməxsus yeniləşməyə səbəb olurdu. Bu yenilik bütün ədəbiyyatımızı əhatə etsə də, özünü daha çox nəsr sahəsində büruzə verir, ədəbi-bədii mövzuların ön plana keçməsi ilə səciyyələnirdi.

Bu sahə üzrə apardığımız araşdırmalar nəticəsində müəyən oldu ki, Anarın çoxmiqyaslı və çoxistiqamətli fəaliyyətində, birinci növbədə, onun ədəbi yaradıcılığı diqqəti cəlb edir. Sənətkarın Bakıda, Moskvada, Türkiyədə, İranda, Almaniyada, İsveçrədə, Polşada, Çexoslovakiyada, Macarıstanda, Bolqarıstanda, Estoniyada, Gürcüstanda, Qazaxıstanda, Tacikistanda 60-a yaxın kitabı çap olunub.

Tezisin mövzusunə uyğun olaraq Anarın yaradıcılığı ilə bağlı apardığımız araşdırmalarla əlaqədar qeyd edə bilərik ki, "Ağ liman" povesti Moskvada (1973, 1980, 1988), Polşada (1978), Macarıstanda (1972), Bolqarıstanda (1973), Türkiyədə (1991), Özbəkistanda (1978), Qazaxıstanda (1976), "Beşmərtəbəli evin altıncı mərtəbəsi" Moskvada (1980, 1988), iki dəfə, müxtəlif tərcümələrdə Türkiyədə (1994, 1995), Almaniya Demokratik Respublikasında (1979), Almaniya Federativ Respublikasında (1989), Çexoslovakiyada (1980-cı ildə çex, 1984-cü ildə slovak dillərində), Macarıstanda (1981), İsveçrədə (1992), Estoniyada (1989), Gürcüstanda (1997), "Əlaqə" povesti üç dəfə Moskvada, Polşada (1981), Macarıstanda (1982), Almaniyada (1986), Fransada (1995), Estoniyada (1981), "Dantenin yubileyi" üç dəfə Moskvada, Estoniyada (1975), Bolqarıstanda (1973), Tacikistanda (1977),

"Dədə Qorqud" Moskvada (1980, 1988), İranda- böyük tiraclarla, nəfis şəkildə çap olunmuşlar. "Mən, sən, o və telefon" hekayəsi Moskvada "Nedelya" həftəliyində dərc olunandan sonra, ABŞ-da, Kana-  
dada, Yaponiyada, Finlandiyada, ərəb ölkələrində və bir sıra başqa ölkələrdə çap olunmuşdur.

**Məhəbbət motivli ədəbi-bədii nəşrlər.** Anarın "Bayram həsrətində", "Hekayə", "Könlümü-  
zün gecəsi", "Sabah biz ayıq olacağıq", "Yağış kəsdi" hekayələrində müxtəlif tipli sevgi, məhəbbət  
hislərinin insan mənəviyyatına təsiri, onu daxilən saflaşdıran bir qüvvə olaraq əhəmiyyəti önəmli yer  
tutur. "Oxucular Anarı, əsasən, mənəvi problemlərə toxunan, insan psixologiyasının dərinliklərinə  
enməyə çalışan, lirik səciyyəli hekayə və povestlərin müəllifi kimi tanıyırlar... Anar öz lirik nəsrində  
yalnız yaxşı duyduğu, hiss elədiyi, oxucu ilə təbii bir əlaqə yaratdığı başlıca mövzusunə—sadə in-  
sanların mənəvi aləminin, onların qarşılıqlı münasibətlərinin öyrənilməsi mövzusunə sadıqdır".

Anarda obrazların özünüdərk, özünüetiraf, özünəqayıdış və özünütəsdiqi təfərrüatlara işıq sal-  
maq, zaman və məkan xronotopları çərçivəsində özünəməxsus həyat "yaşayır". Anarın əsərlərində  
başqa müəlliflərdən istifadə etdiyi mətnlərdə bütün yerli sözlər toxunulmaz olaraq qalır. O, bununla  
xalq dilinin səs ahəngini göstərmək istəyir. Qəhrəmanlarının danışdıqlarında sünilik yaratmır. Onun  
"kəndliləri"nin danışdıqlarında zərrə qədər şəhərli olma iddiaları olmur. Bununla da o xalqın sevgisini  
qazanmışdır.

Xüsusilə onu qeyd etməliyik ki, Anarın yaradıcılığı daim dövlət tərəfindən diqqət və qayğı ilə  
əhatə edilmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyev 1999-cu il 8 aprel tarixli çıxışında qeyd edir ki, "*Əgər  
Anarın təşəbbüsü olmasaydı və o Dədə Qorqud filmini yaratmasaydı, "Kitabi Dədə Qorqud" dastanı  
haqqında xalqımız üçün bu qədər geniş məlumat yox idi*".

Anarın ədəbi-bədii nəşrlərinin oxucu kütləsi arasında təbliği məqsədilə yubiley ərəfəsində Res-  
publikada fəaliyyət göstərən kitabxana-informasiya müəssisələri onun haqqında çap olunmuş kitab-  
ların, həmçinin dövrü mətbuat materiallarının geniş oxucu kütləsinə çatdırılması üçün əyani və şifahi  
təbliğatin bütün formalarından, kitab sərgilərindən, kitabxana plakatlarından, stendlərdən, oxucu  
konfranslarından, biblioqrafik xülasələrdən, məruzə və muhazirələrdən və s. geniş şəkildə istifadə  
edirlər. Sonda onu qeyd edə bilərəm ki, Anar ədəbi-bədii nəşrləri ilə Azərbaycan nəsrini və dramatur-  
giyasını nəinki milli ənənələrə söykənərək inkişaf etdirdi, həm də dərin və geniş sənətkar erudisiyası  
ilə yaratdıqlarını dünya ədəbi-estetik fikrinin səmərəli bədii elementləri ilə bir araya gətirdi.